

רואה לרחוק בעיניים

היאלי יעקבי

גם באפריקה, כשהוא מטפל בעיוורים של העולם השלישי, האופטומטריסט קלוד סמואל זוכר את סבתא שלו, שנרצחה באושוויץ • הנער שהיה סוציאליסט רדיקלי והשתתף במרד הסטודנטים ב־1968 בפאריס הפך למעצב משקפיים יוקרתי שמטפל בנשיא ובראשי ממשלה ונוסע בקבריוולט, אבל הוא לא שוכח את ניצולי השואה • סתירה? לא בעיניו

אמצע אתיופיה, מצא את עצמו האופטומטריסט הברנו'אי והיוקרתי מת"א, קלוד סמואל, נאבק בלוחם אפריקני צעיר. לא מדובר בטיול הרפתקאות שהשתבש, אלא במפגש טעון בין עולם המערב, נחוש לתקן ולסייע, לבין העולם השלישי, שחרר מפני הפלישה המודרנית. לסמואל זה קרה בעודו רוכן על שולחן הטיפולים בבית חולים שדה מאולתר באפריקה, לשם נסע בהתנדבות במטרה להציל את העיניים של המקומיים.

"הגענו לג'ינקה אחרי טיסה מאדים אבבה והתחלנו להתארגן בערב ולהכין חדרי ניתוח. קהאן (מוריס קהאן, שהקרן שלו מימנה את הפרויקט; ה"י) אמר שהוא מוכן לתרום רק אם הוא בא איתנו. האיש שהקים את חברת אמרוקס כמו ידיו חי איתנו בתנאים קשים מאוד, הרים בעצמו בלוקים כדי לבנות חדר ניתוח במבנה שהיה אמור להיות חדר טיפולים לחולי איידס. הגיעה שרשרת של אנשים עיוורים, אבל כמות האנשים לא היתה מספקת והחלטנו לדרת לחפש חולים. ראיתי לוחם שרידי בן 25, שומר של השבט שהיה יפה כמו בפרסומת של פסק זמן, והבנתי שקורה לו משהו. ברקתי אותו וראיתי שבעין הימנית היה לו חתך בקרנית. לקחנו אותו לג'ינקה, הלכשנו אותו בכגדי חדר ניתוח, התחלנו לפתוח לו את העין והוא התחיל להילחם בנו. הוא לא הבין איך נוגעים ללוחם בעין והיה צריך למצוא מי שידגיע אותו."

3,000 זוגות עיניים חלפו מול עיניהם הבוחנות של אנשי הצוות בשבועיים ששהו שם, באמצע שומקום. אנשים נדרו אל מרכז הטיפול ברגל, במשך ימים, חלקם עיוורים שהובלו על ידי לוחמים לאורך קילומטרים רבים. "אנשים שלא ראו בני אדם לבנים, חלקם התעוררו בגלל ההגינה, במקום בלי כבישים, בוודאי בלי מרפאות או תרופות. החשמל לא היה קבוע, ביצענו ניתוחים תחת אור של פנס, כל הצוות היה חולה, חוץ ממני", מספר סמואל, "לא היו לנו כלים מסודרים, נתקלנו בטיפולים מסוככים, כאשר מסביבנו חולי איידס ושחפת רבים."

"אבא שלי נשאר לבד"

התיאורים הקשים האלה, חלק משגרת היומיום של סמואל באתיופיה, רחוקים מאוד מהתרמית המקומית שלו. עם עיצובי משקפיים רדיקליים ומוניטין שמשתי רעים מהחנות הצמודה לתיאטרון הבימה ועד שכונות היוקרה של צפון תל אביב, סמואל נתפס בעיקר כמעצב המשקפיים של העשירים. מי שהיה פעם סוציאליסט רדיקלי בצרפת של שנות ה-60 מעיד על עצמו שהוא נהנה מהחיים הטובים, נוסע במכונית יוקרה פתוחה גג וקרוב מאוד לשולחנם של מנהיגי המדינה. אבל בעצם סמואל מרגיש קרוב מאוד למי שהגורל בגד בהם. בסיפורים על המראות הקשים באפריקה שבים ומשתלבים פתאום סיפורים על השואה, מקרים של ניצולי שואה שלהם הוא מסייע בישראל, של פלשתינים שלהם הוא מסייע בגדה המערבית וסיפורים על משפחתו העשירה שעזבה הכל כדי להגיע לארץ.

ראיתי לוחם שרידי בן 25, יפה כמו בפרסומת של פסק זמן. ראיתי שבעין הימנית היה לו חתך בקרנית, התחלנו לפתוח לו את העין והוא התחיל להילחם בנו. הוא לא הבין איך נוגעים ללוחם בעין"

סמואל נולד לפני 53 שנים בצרפת, שאז עדיין היתה אנטישמית. לפני 26 שנים הוא עזב אושר ועושר בצרפת והחליט לעלות ארצה עם אשתו דאז, היום גרושתו, ועם בתו (כיום סמואל אב לארבעה). אביו הוא נצר למשפחת רבנים מקהילת יהודי אלזס ששורשיה מגיעים עד 500 שנים אחורה. אמו הגיעה ממשפחה אמידה מאוד שבבעלותה היתה חווה גדולה בדורדון, 40 אלף דונם של יערות, מעין מבצר עם חומות שאיפשר בריחה ליער. בין שתי מלחמות העולם נטשה משפחתו את היהדות ונטמעה בעם הצרפתי. במלחמת העולם השנייה שימש ביתם מסתור לאנשים רבים שברחו מציפורני הנאצים. בתוך היערות הם בנו בונקר מתחת לארמה, כדי להיחבא את אלו שהצליחו להימלט. למשפחה של אביו היה הרבה פחות מול: "אבא שלי הצטרף למחתרת היהודית שהתעסקה בתעודות מזויפות, בהסתרת היהודים ובהעברתם לספרד או לשווייץ. אבא שלו, סבי, נעצר ביולי 1942 ונשלח למחנה ריכוז צרפתי ומשם לאשוויץ. סבתי נעצרה בדיוק כשאחיו, קלוד, בא לבקר אותה. הם נשלחו לאשוויץ יחד. אבא שלי נשאר בלי אף אחד."

השואה וניצולי השואה נשארו נטועים עמוק בלב של סמואל, שעדיין זוכר איך בתו, כשהיתה בת 12, התעוררה בליל יום השואה בצעקות: "אני לא רוצה לעלות על הרכבת". החוויה הזו, מן הסתם, היא אחת הסיבות שהביאו את סמואל אל מי שהחברה הישראלית שכחה. "לקחתי חופשה של שנה וחצי ללא תשלום מבית החולים תל השומר והקמתי מרפאה לנוקמים שגרים בתל אביב. פניתי למשרד הרווחה של העירייה והעובדים הסוציאליים היו שולחים אלי את העניים ביותר, ברקתי אותם וסיפקתי להם משקפיים חנם. עשיתי את זה פה, במקום שנראה יאפי ומפואר. היו הומלסים שהגיעו יחפים והתיישבו על הכיסא שעליו ישב קודם לכן ראש הממשלה. בשבילי זה היה בדיוק אותו דבר היות שזכותו של כל אחד לקבל מה שמגיע לו."

סמואל כועס כשהוא מדבר. "הנושא של ניצולי השואה חורה לי מאוד. יש כיום

סמואל באפריקה. "אלו אנשים שלא ראו בני אדם לבנים, במקום בלי מרפאות או תרופות. החשמל לא היה קבוע, ביצענו ניתוחים תחת אור של פנס". למטה: סמואל בחנות בתל אביב

מימין: סבו וסבתו של סמואל בצרפת. משמאל: הוריו של סמואל עם דוד בן-גוריון

"אבי היה ידוע בשל בעלותו על המותג מאירוביץ'. היצירתיות הפגישה בין השניים והחיבור היה מייד. מאז הם עיצבו יחד קולקציות עבור המותג פייר קארדן במשך 20 שנים. עד היום אני שומר אצלי באוסף סקיצות ומסגרות מקוריות מאותה תקופה".
אתה מאוד קוטבי: מצד אחד אתה פונה למי שמחפש פשים משקפיים מעוצבים במחיר לא שווה לכל נפש, מצד שני אתה רוצה להיות סוציאליסט.

את זה מאוד קשה, אך הורי היו מאוד סכלניים. ההפגנות היו אלימות, היו קרבות קשים מאוד נגד המשטרה. אני זוכר הפגנה שהיתה נגד הפגזות בהאנוי, מול השגרירות האמריקנית. שורות של סטודנטים צעדו עם מוטות ברזל ובקבוקי מולוטוב. היה סוף שבוע מפואר אחד בבית הקיץ שלנו, ובניגוד טוטאלי למה שעשיתי נפגשה משפחתי בבית הענק שכלל 25 חדרים ומשרתים. דוד שלי סיפר שזרקו עליו בקבוקי מולוטוב כשהגה. הוא ירד מהאוטו, לקח מה-

80 אלף ניצולי שואה במצוקה קשה מאוד. חלקם שרופים כי אין להם שניים כדי לאכול כהלכה ורבים לא יכולים לקרוא כי אין להם משקפיים. מי שמוכר כניצול שואה מקבל 4,000 שקלים בשנה עבור תרופות, טיפול בשיניים וטיפול בעיניים. החלטתי לפנות אליהם כבר לפני כמה שנים, כדי לפחות לתרום משהו משלי. דיברתי עם חבר, פרדיק בוסולה, שמיצור משקפיים יוקרתיים עבור כל העולם, והוא נעתר באופן מידי לבקשתי לספק חנימ משקפיים לניצולי שואה במצוקה כלכלית. הבעיה היחידה היא שקרן הרווחה לניצולי שואה לא שולחת אלי כמעט ניצולי שואה בגלל חוסר ארגון. הגיעו אלי 200, זה כלום. אני לא חושב שיש לנו משהו בארץ הזאת שהוא יקר יותר מניצולי שואה. רבים מהם חיים בעוני וזאת בושה למדינה.
"הגיעה אלי לא מוזמן ניצולת שואה בת 98, שרק לפני כמה חודשים קיבלה את הסטטוס של ניצולת שואה", הוא נזכר, "היא התיישבה על הכיסא והתייפחה בככי מהתרגשות על העזרה. היא שלחה לי ולעובדים שלי רבש. ניצול שואה אחר בקושי ראה בעין אחת, בעין השנייה היתה לו תותבת זוויתית, שכל הזמן כמעט נפלה לו מארובת העין. הנאצים הרביצו לו בפנים, עקרו לו את העין והארובה התרסקה. הבן אדם הזה הסתובב עם משהו שהולך ליפול, ואני ניסיתי לארגן לו פרוטזה חדשנית דרך מתנדבים גרמנים מומחים, שמגיעים ארצה ומטפלים בנפגעי צה"ל".

שיעור בציונות

כפי שסמואל מספר, על הכיסאות שעליהם יושבים ניצולי שואה חסרי כל, ישבו ב-26 השנים האחרונות האנשים שמנהלים את המדינה. הוא למד אופטומטריה בצרפת, וכש עלה ארצה ב-1984 התקבל במכרוז למשרת האופטומטריסט של חיל האוויר, שם עבד כחמש שנים. מספר שנים לאחר מכן פתח את הקליניקה הפרטית שלו ברחוב רמברנדט בתל אביב, שאותה ניקה בעצמו, ניהל את החשבונות ומכר משקפיים. לאחר 15 שנים עבר לאזור הבימה עם 8,000 פציינטים שבהם בכירים כמו מנחם בגין, יצחק רבין, שמעון פרס, אריאל שרון, יצחק נבון ועוז ויצמן.

איך הגיעו אליך כל הפוליטיקאים וראשי הממשלה? "דרך אבא שלי, שהיה אחד מראשי הקהילה היהודית בצרפת, והיה מארח שם את דוד בן-גוריון ואת שמעון פרס. אני זוכר שבפעם הראשונה שבדקתי את יצחק רבין, הוא היה שר הביטחון וראש הממשלה. הוא הגיע עם לאה באיחור והתנצל מאוד. קראתי לו 'יצחק', הוא קרא לי 'קלוד' וככה היה עם כולם. אפילו לעוז ויצמן קראתי 'עוז'. אמרתי לר' בין: 'אתה יודע, יצחק, אני מאוד מתרגש לבדוק אותך. לא כי אתה ראש ממשלה, אלא בגלל שאני חושב על סבתא שלי, שנרצחה באושוויץ. אני תוהה מה היה קורה אם היא היתה רואה את הנכד שלה בודק את ראש הממשלה של המדינה שקמה אחרי מה שעשו להם'."

תחילת דרכו בישראל היתה סיומ מסלול חיים מפתיע בצרפת. אחרי המלחמה משפחתה המתבוללת של אמו אימצה את אביו, והוא בתמורה אימץ את גישתה השלילית ליהדות. רק בשנות ה-60 המאוחרות, בפרוץ מלחמת ששת הימים, השתנתה גישתו של אביו למדינה היהודית וליהודים בכלל. לצד פריחה כלכלית, האב החל להיות מעורב יותר ויותר בקהילה היהודית. "כשאבא שלי היה ראש המגבית בצרפת הוא סיפר ליצחק נבון שיש לו ארבעה בנים ציונים. נבון אמר לו שאם אנחנו ציונים אנחנו צריכים לעלות ארצה. אני זוכר שיצחק נבון היה אצלי, אמרתי לו: 'אתה בוודאי לא זוכר, אבל אתה נתת שיעור לאבא שלי, והנה הוכחה, אני פה, בישראל, בודק אותך'."

בעוד האב משגשג והמשפחה נהנית מרמת חיים גבוהה ביותר, צרפת התקרמה לעבר עימות מעמדות חזיתי. קלוד, בגיל 14, הפך ללוחם צדק חברתי ולפעיל פוליטי, הצטרף למרד הסטודנטים ב-1968 והחליט להצטרף לתנועת מחאה שמאלנית שתמכה בחופש, בזכויות האדם והתנגדה לקונואליונים. "צריך לרמיין את הילד עם מעיל העור, הולך עם צעיף מסביב לצוואר כאחד המיליטנטים", הוא מספר היום על הילד העשיר שלהם למען ההמון.

מאיפה זה בא?

"זה היה אך רק ביוזמתי, הפכתי להיות מאוד מנותק מכל התפישה שרווחה כל כך במשפחתי. המשפחה שלי לקחה

בפעם הראשונה שבדקתי את יצחק רבין, אמרתי לו: 'אני מתרגש לבדוק אותך, לא כי אתה ראש ממשלה, אלא בגלל שאני חושב על סבתא שלי, שנרצחה באושוויץ. אני תוהה מה היא היתה אומרת על הנכד שלה שבדק את ראש הממשלה של המדינה שקמה אחרי מה שעשו להם'"

"אני אוהב אוטו פתוח, אז יש לי קבריולט, זה לא סו-ציאליסטי, אבל אני אוהב את זה. והדברים לא הולכים בניגוד. אפשר גם וגם."

מתעסק באנושות

גם היום אתה פעיל, אם כי בצורה שונה. "אני פעיל בארגון רופאים לזכויות אדם ומשתדל פעם בחודש לצאת לגדה עם משלחת של אופטומטריסטים ורופאי עיניים. אנחנו פותחים שם מרפאות של מומחים בכפרים, בבתי ספר. בפעם האחרונה שהיינו בגדה ברקתי יותר מ-40 אנשים וסיפקנו להם משקפיים. אנחנו לא רק נותנים תרומה חומרית, שעוזרת באמת, אלא גם תשומת לב רפואית-הומניטרית. זה לא שאנחנו מפגינים שם, אלא אומרים: 'כולנו בני אדם'. אני יודע שזה נשמע גאיבי בעיני כמה אנשים, אבל אני חושב שהמסר הזה הוא המסר הנכון. כשמשרד החוץ שולח משלחות רפואיות לגואטמלה, לא פריקה ולכל מיני מקומות בעולם זה נועד להעביר מסר שישראל מוכנה לתרום ושנחנו לא אויבים של החברה. אני יודע שמבחינתי זאת ציונות."

עד מתי אתה רואה את עצמך ממשיך בעשייה המיטורפת הזאת?

"אי אפשר לדעת אילו גלגולים יהיו, אבל אני בטוח שיבואו עוד גלגולים. אני מאוד מקווה לצאת שוב לא-פריקה, יש המון המון שלווה בתרומה לאחרים. זה אולי מעייף, אבל בתוך העבודה יש המון שלווה, ואחרי יום עבודה כזה מרגישים סיפוק עז. לפני כחודש וחצי טיפלתי בנכה צה"ל שהתפרץ על מוקש, ובזכותי הוא חזר לראייה של 6:6 בשתי העיניים לאחר שהן נפגעו באופן קשה. זה סיפוק מבחינתי".

hily@israelhayom.co.il

סטודנטים מוט ברזל ועזר לשוטרים להרביץ להם. עניתי לו שכנראה אני השלכתי עליו את הבקבוק. היום אני יכול לגלות שבשם הארגון השמאלני הקיצוני שהייתי שותף בו פוצצנו בנקים צ'יליאניים משום שהם סימלו עבורנו קפיטליזם."

מאיפה התעוזה?

"אני לא יודע. סיפור עוד יותר קיצוני הוא שבבית הקיץ הגדול שלנו היה שומר אבל היתה גם כניסה מלמעלה. פעם, כשיצאנו לחופשה, הזמנתי את החברים שלי להתאמן בבית של ההורים שלי בנשק חם. כשחזרנו לפאריס, הבית היה הרוס, היה גרון בתוך המקרר והרהיטים היו שבורים. אפשר להגיד שהייתי ילד רע."

מתי עזבת את התנועה?

"לאחר טבח הספורטאים במינכן, כי החברים שלי לא הסכימו לגנות את הטבח. מצד שני הם היו מיליטנטים ויצאו למחנות בלבנון לתמוך בפלשתינים. מבחינתי לא היה אפשר להיות אנטי-פשיסטי וגם להיות עם אנשים שבעצמם הפכו להיות פשיסטים. 'התגרשתי' מהתנועה וברחתי משם עם הרבה חומר שסיכנ את הקבוצה. פניתי לקהילה היהודית והפכתי להיות גורם חשוב כי העברתי הרבה מידע. לא הפסקתי להיות מיליטנט שמאל, הפכתי להיות מתון יותר. במקביל, התחלתי להתקרב לליגה להגנה יהודית."

מה היה מצבה הכלכלי של משפחתך באותה תקופה?

"מקצועית, אבי פרח מאוד. היו לו חנויות אופטיקה רבות ובאותה תקופה הוא גם רכש את מאירוביץ' שזו חברה מפוארת למסגרות ראייה, המוכרת מסגרות למלכים. בנוסף, אבי חבר למעצב העל פייר קרדן, ואיתו עיצב מסגרות שהיו פורצות דרך, אופנתיות, בלתי שגרתיות, כיאה למעצב בסדר גודל של קרדן."

איך נוצר הקשר ביניהם?